

Vermeldenswaardige libellenwaarnemingen in Twente

Vanaf 1995 heb ik systematisch waarnemingen gedaan aan libellen in een aantal natuurgebieden in Twente. Al struinend door het veld zie je dan vanzelf bijzondere dingen waarvan hierbij verslag gedaan wordt.

Engbertsdijksvenen

Vanaf 1995 tot en met 1999 is het noordelijke deel van het S.B.B. hoogveenreservaat Engbertsdijksvenen (1000 hectare) op het voorkomen van libellen geïnventariséerd. De aandacht ging uiteraard vooral uit naar bijzondere hoogveen soorten, zoals de hoogveenglanslibel (SOMARCT). De aanwezigheid van de hoogveenglanslibel kon hier nog niet worden vastgesteld. Voor een aangename verrassing zorgde de koraaljuffer (CERITENE). De soort is hier zeer talrijk, namelijk vele honderdduizenden. Op 4 augustus 2003 zag ik een erg donkere glazenmaker met een opvallende heldere blauwe vlek op het begin van het achterlijf, die zich losmaakte uit een kluwen glazenmakers. Na raadpleging van literatuur bleek het een zuidelijke keizerlibel (ANAXPART) te zijn. vlakbij een nabij gelegen veenplas zat een vuurrode libel: een vuurlibel (CROCERYT)! op een gevelde

Leucorrhinia pectoralis

© Christophe Brochard

berk in het water. Heel bijzonder om zo snel en op kleine afstand twee zeldzame immigranten waar te nemen. Op 13 augustus (2003) werd op dezelfde berk een mannetje gevlekte witsnuitlibel (LEUCPECT) waargenomen. Kennelijk een zwerver, maar wel een erg laat exemplaar. Op dezelfde plek werd later nog een mannetje noordse witsnuitlibel (LEUCRUBI) waargenomen. Het was een nog volledig gaaf mannetje. Zo gaaf dat je gaat denken aan een tweede generatie.

Lonnekermeer

In 2003 werd dit natuurgebied van het Overijssels Landschap op libellen geïnventariséerd. De Lonnekermeren zijn ongeveer 100 jaar geleden ontstaan bij de aanleg van de spoorlijn Hengelo – Oldenzaal. Jarenlang behoorden deze meren tot de parels van de Twentse natuur met bijzondere libellen soorten zoals de sierlijke witsnuitlibel (LEUCCAUD), oostelijke witsnuitlibel (LEUCALBI) en noordse winterjuffer (SYMPPAED). Tot 2002 was het gebied in particulier bezit en niet toegankelijk. Jammer genoeg is het karakter van de plassen inmiddels veranderd van matig voedselarme zandplassen tot een visvijver met o.a. grote karpers, een overbemeste zandplas vol algenflab en een mooie laagveenplas. De laagveenplas bleek bijzondere libellen te herbergen. Dit waren vroege glazenmaker (AESHSOS, 100 per dag), smaragdlibel (CORDAENEA, 5000) en gevlekte witsnuitlibel (LEUCPECT, 1000). Deze populatie gevlekte witsnuitlibel is waarschijnlijk ook de grootste van Nederland. Wat verder opviel was het zo goed als ontbreken van één van de meest gewone libellen van Nederland, namelijk de viervlek (LIBEQUAD). Er werden er wel een paar gezien maar nooit meer dan een tiental per excursie. Neemt de gevlekte witsnuitlibel hier de plaats in van de viervlek? Dit zelfde geldt ook voor de Buurserbeek: daar lijkt de beekrombout (GOMPVULG) de plaats van de viervlek in te nemen en bij het kanaal Almelo – Nordhorn: waar de plasrombout (GOMPPULC) de plaats van de viervlek lijkt in te nemen. Op 15 juli werd op een warme zomeravond gekeken naar libellen in de avondschemering. Er vlogen nog twee soorten namelijk een mannetje smaragdlibel (CORDANEAE) tot 15 minuten na zonsondergang en twee mannetjes paardenbijters (AESHMIXT) tot een half uur na zonsondergang. Direct na het verdwijnen van de paardenbijters verscheen er ter plekke een vleermuis. Toeval? Daarna werden er geen libellen meer gezien.

Haaksbergerveen

In 2005 is een begin gemaakt met de inventarisatie van het S.B.B. hoogveenreservaat Haaksbergerveen en met het natuurmonument Buurserzand. In het laatste gebied werden in het voorjaar bij twee

vennetjes nieuwe populaties Speerwaterjuffer (COENHAST) ontdekt. Verder bleek in de nazomer de tengere pantserjuffer (LESTVIRE) de talrijkste pantserjuffer te zijn. De leukste waarneming werd gedaan op 1 september toen een rondzwervend mannetje zuidelijke oeverlibel (ORTHBRUN) werd waargenomen bij een van de vennen. Een nog volledig gaaf mannetje, die zich goed liet observeren. Verder vlogen er nog een drietal gewone oeverlibellen

(ORTHCANC), een koraaljuffer (CERITENN) en een paar honderd geelvleugelheidlibellen (SYMPFLAV), waarvan vele druk waren met eiafzetting op de drooggevalle oever.

In het Haaksbergerveen werd bij twee plassen een populatie koraaljuffer (CERITENE) en bij een plasje een populatie tengere pantserjuffer (LESTVIRE) aangetroffen. Verder werden er in totaal vier vuurlibellen (CROCERYT) waargenomen. De eerste waarneming was op 18 juni, bij een fietspad midden op de hei. Waarschijnlijk een jong exemplaar, die zich liet vangen. Vervolgens op 27 juni een mannetje en op 12 juli twee maal een mannetje. Ondanks hun opvallende felrode kleur worden ze heel gemakkelijk over het hoofd gezien. Het grootste deel van de tijd zitten ze doodstil op een uitkijkpost op de oever en vlogen ze maar zeer sporadisch een ronde. Tenslotte werd er op 2 augustus nog een eiafzettend vrouwtje grote keizerlibel (ANAXIMPE) gezien met een heel donker paars/violet gekleurd achterlijf. Een dergelijk gekleurd exemplaar had ik nog niet eerder gezien en ook in de literatuur kon ik over een dergelijk gekleurd vrouwtje niets vinden.

LIBELLEN IN NEDERLAND

De DVD 'Libellen in Nederland' met opnames van 61 libellensoorten is klaar!

Compleetheid is onhaalbaar, maar we zijn een heel eind gekomen in de richting van ons ideaal, een 'bewegende veldgids'. Acht filmseizoenen met zo'n 143 draaidagen hebben over de 100 uur opnames opgeleverd die ingedikt zijn tot een bibliotheek met 3,5 uur klare beelden.

Daaruit hebben we nu een film gecomponeerd van 70 minuten met de meest fraaie en/of interessante en soms grappige shots. Ons uitgangspunt is dat we zoveel mogelijk belangrijke kenmerken willen laten zien, zoveel mogelijk gedrag, en natuurlijk ook zoveel mogelijk natuur. Een ander uitgangspunt was dat het geen gewone natuurfilm moest worden. Dus geen pauken als er een spin langsloopt, geen violen bij een paring. Gewoon kijken. En luisteren. Want de geluiden zijn vrijwel altijd van de opnameplek zelf en op de achtergrond hoor je 81 vogelsoorten, 14 sprinkhaan-soorten, 4 kikkersoorten, 2 hommessoorten, vliegen, muggen, dazen, het geluid van een waterkever en van een blazende koe. Er is dus van alles te zien, te luisteren, te genieten – en voor wie het wil is het een grote quiz over je kennis van onze natuur.

Om een idee te geven wat je kunt zien, close en verder weg: diverse uitsluitende libellen, lopende en zwemmende larven, piepjonge libellen, poetsende,

vliegende, etende, poepende, in de wind wapperende libellen, vele paringen en eileg op meerdere manieren. We hebben aandacht aan de variatie in tekening besteed, zoals bij het lantaarntje en de variabele waterjuffer en we laten af en toe wat van de leefomgeving zien.

Het leuke van filmen is dat er thuis achter de computer allerlei details tevoorschijn komen die je nog nooit eerder had gezien, en die je ook bij het filmen ontgaan waren. Het is fantastisch om beeldvullend het boren van een pantserjuffervrouwtje gade te kunnen slaan. Pas dan krijg je een indruk wat voor werk ze verricht en hoe snel, bijna terloops, een eitje in een eenmaal geboord gat gestopt wordt. Ook een leuk detail zijn de kaken van een uitsluitende libel. Wel eens gezien hoe bij een verse libel de bek openhangt of wel eens de merkwaardige bewegende kaakdelen van een winterjuffer kunnen bekijken?

Op de Libellenstudiedag willen we de DVD presenteren, toelichten, en een korte film vertonen met shots-die-het-niet-haalden. We geven de DVD samen met de KNNV uit. De prijs is nog niet helemaal duidelijk, maar reken op een bedrag rond de 15 euro.

Weia Reinboud, Tienieke de Groot